

Павленко Олексій Миколайович,

доцент кафедри інструментально-виконавської підготовки
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя,
кандидат педагогічних наук, доцент
pavlenkoaleksei1@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5164-6504>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА

У статті розглянута проблема формування навичок самостійної роботи майбутніх викладачів фортепіано на заняттях зі спеціального музичного інструмента. Автором проведено теоретичний аналіз наукових джерел з означеної проблематики, визначено мету статті. Розкрито сутність понять: «самостійність», «самостійна робота», «самостійна робота учня». Для повного розкриття вищеподаних понять автор звертається до робіт зарубіжних та вітчизняних психологів та педагогів (В. Буряк, К. Юнг, Б. Єсипов, С. Свириденко, Лі Сіюнь та ін.). У роботі автор конкретизує наукові дефініції таких понять, як «самоосвіта» та «саморозвиток», визначає їх сутність та змістове наповнення. Окреслено поняття «творча самостійність» (Дубровіна І. В.). Автор розділяє думку сучасної дослідниці Ліпської С. Л. щодо важливості якісного педагогічного керівництва процесом виховання творчої самостійності учнів та висвітлює запропоновані нею етапи виховання творчої самостійності здобувачів освіти.

У статті для кращого розуміння змістового наповнення навчальної дисципліни «Спеціальний музичний інструмент» зроблений акцент на фахових компетентностях та програмних результатах навчання за освітньо-професійною програмою «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», галузі знань 02 «Культура і мистецтво», яка реалізується на факультеті педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

Означено мету занять зі спеціального музичного інструмента та важливість педагогічного супроводу викладача фортепіано під час аудиторної роботи зі студентами у вищій школі. Надано методичні поради щодо формування навичок самостійної роботи у майбутніх викладачів фортепіано на заняттях зі спеціального музичного інструмента у вищих закладах мистецького спрямування. Наприкінці статті автором зроблено висновки, що постійна увага до організованої самостійної діяльності студентів під керівництвом викладачів має стати потужним фактором саморозвитку кожної особистості, яка здобуває освіту у вищому закладі мистецького спрямування. Набуті навички самостійної роботи під час творення мистецтва стануть в подальшому запорукою життєвого успіху кожного студента, допоможуть йому вирішувати різної складності проблеми та творчо підходити до будь-якої справи.

Ключові слова: самостійна робота, самоосвіта, саморозвиток, навички, заняття зі спеціального музичного інструмента, майбутні викладачі фортепіано, вищі заклади мистецького спрямування.

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Павленко О., 2024

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні відбувається перебудова національної системи освіти у зв'язку з інтеграцією у європейський культурний простір. Зокрема,

модернізується зміст, форми й методи як професійної, так і фахової підготовки здобувачів вищих закладів освіти мистецького спрямування.

Важливим завданням вищої педагогіки сьогодні є поєднання традиційних та новітніх виховних технологій, систем навчання задля до-

сягнення успішної освітньої діяльності сучасної молоді, яка має володіти не тільки теоретичними знаннями з фаху, але й вміти використовувати на практиці виконавські вміння, зокрема з фортепіанного виконавства, здатна до самовдосконалення та самореалізації у сфері музичного мистецтва. Тому питання формування навичок майбутніх викладачів фортепіано на заняттях зі спеціального музичного інструмента у вищих закладах освіти мистецького спрямування є актуальним та доцільним для розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз теоретико-методичної літератури свідчить, що на важливості формування самостійності наголошували такі відомі вчені, як: Г. Беленька, М. Брода [2], Н. Журавльова [8], Я. Коменський, О. Ігнатова, В. Сухомлинський, Г. Падалка [16], О. Ростовський, О. Рудницька, О. Олексюк [15], О. Савченко, С. Свириденко [18] та інші; різні аспекти цього процесу вивчали: В. Буряк [3], В. Бондаревський, С. Дорошенко, Л. Король, В. Майборода, О. Скляров, С. Солдатенко [19], Н. Щербакова та інші.

У музичній педагогіці до розгляду проблематики розвитку самостійності учнів у процесі музично-виконавської підготовки зверталися такі сучасні науковці, як: Лі Лань [10], С. Ліпська [11], Лі Сіюнь [12], О. Теплова та інші. Проблеми організації самостійної роботи у підготовці майбутніх педагогів у вищих закладах освіти розглядали такі дослідники, як: Л. Гусейнова, І. Дубровіна [7], Т. Киченко, Ю. Мережко [14], І. Хом'як, А. Чала, М. Чугунова, О. Шуляр, В. Яковенко та інші. До питання розвитку самостійності здобувачів освіти у вищих закладах у процесі фортепіанної підготовки звертались у своїх наукових пошуках такі сучасні вчені, як: Л. Гаркуша [4], М. Кайкова, Т. Ляшенко, І. Разон та інші.

Однак проблема формування навичок самостійної роботи майбутніх викладачів фортепіано на заняттях зі спеціального музичного інструмента у вищих закладах освіти мистецького спрямування не достатньо досліджена у науковому обігу та потребує подальшого вивчення.

Мета статті — аналіз та узагальнення науково-педагогічної літератури з означеної проблематики; надання методичних порад щодо формування навичок самостійної роботи у майбутніх викладачів фортепіано на заняттях зі спеціального музичного інструмента.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує багато визначень поняття «самостійність». Звернення до енциклопедичних джерел дозволило з'ясувати сутність даного поняття як певної властивості особистості, що характеризується сукупністю знань, умінь, навичок, якими вона володіє, а також ставленням до процесу діяльності, її результатів та умов здійснення [5, с. 297].

У аналітичній психології К. Юнга поняття «самість» визначається як архетип, що становить центр цілісного утворення, який включає в себе свідоме та несвідоме у психічних проявах особи [12, с. 144]. Із психологічної точки зору самостійність — це «одна з базових характеристик особистості, за якої людина здатна визначати свої потреби, задовольняти їх і нести відповідальність за наслідки вчиненого вибору, тобто самостійність — це особистісна відповідальність» [6]. Самостійність пов'язується з активною роботою волі, власних думок та почуттів, передбачає здатність свідомо діяти в нових умовах, демонструється у критичності, ініціативності, почутті власної відповідальності та адекватній самооцінці за свою поведінку й діяльність [20, с. 449].

Вона формується і виявляється через певні якості особистості (воля, відповідальне ставлення, самодисципліна, самоповага тощо) у різних видах діяльності на основі свідомої мотивації та через обґрунтовані її дії. Такі види діяльності можна умовно віднести до морально-ціннісної, вольової і інтелектуальної сфер життєдіяльності людини. Вони детермінуються та взаємозумовлюються потребами, прагненнями, інтересами, переживаннями, тобто емоційно-мотиваційними джерелами [2, с. 9].

У педагогіці визначення сутності самостійної роботи цікавило багатьох науковців. На думку С. В. Шарова, найдоцільнішим є визначення відомого вітчизняного дослідника Б. П. Єсіпова, який розуміє під цим поняттям роботу, що виконується без участі вчителя, але за його дорученням та в спеціально відведений для цього час; учні свідомо прагнуть досягти мети в завданні, проявляючи в різних формах результати своїх фізичних або розумових здібностей, відокремлено або разом [21].

Узагальнюючи визначення поняття «самостійність учня», С. Свириденко підкреслює, що даний феномен — це інтегративна якість, яка проявляється в різних функціях, таких як: здатність до пізнавального пошуку, результат оволодіння прийомками розумової діяльності, спосіб індивідуального виконання завдань, умова творчої діяльності, показник рівня розвитку характеру, волі, темпераменту тощо [18, с. 460–461].

В. К. Буряк також дотримується думки, що в процес самостійної роботи включена індивідуальна діяльність учня, яка залежить від його власних мотивів, виконується у зручний для нього час та контролюється ним самим [3, с. 49]. Н. Журавльова та І. Каленик підкреслюють, що самостійна робота учня — це форма організації індивідуального вивчення навчального матеріалу як в аудиторний, так і позааудиторний час [8].

Отже, «самостійність як дидактична категорія визначається однією з ведучих якостей особисто-

сті, яка виражається в її умінні ставити перед собою певні завдання, вирішувати їх за допомогою власних зусиль, відповідально ставитись до своєї роботи [Лі Сіюнь, с. 144].

Розглядаючи поняття «самостійність», потрібно розглянути й такі поняття, як «самоосвіта» та «саморозвиток», адже вони стосуються як учнів, так і студентів училищ, коледжів, вищих закладів освіти.

Під «самоосвітою» вітчизняний науковець О. Мергут розуміє підсистему самовдосконалення, яка включає творчу професійну діяльність педагога з підвищення загальної й фахової культури, самовиховання, саморозвитку професійно-значущих якостей, педагогічної креативності по створенню власної творчої лабораторії [13, с. 192]. Дубровіна І. В. вважає, що розглядати проблему організації самоосвітньої діяльності фахівців музичного мистецтва потрібно у широкому розумінні, обґрунтовуючи її роль, значення та цінність як духовної потреби людини, засобу перетворення репродуктивної діяльності у творчу [7, с. 553].

Поняття безперервного розвитку включає в себе професійну самоосвітню діяльність, яка ґрунтується на педагогічних ідеях професіоналізму, гуманізму, інформатизації освітньої діяльності та прояву самостійної творчої активності. Сучасний викладач фортепіано — фахівець нової генерації, який постійно працює над своєю педагогічною майстерністю, що готовий до викликів сьогодення. Реалізація в педагогічній діяльності сприяє розкриттю особистісного потенціалу спеціаліста, перетворення його внутрішнього світу, способів життєдіяльності.

На думку сучасної дослідниці Дубровіної І. В., на результативність самоосвітньої діяльності впливає «взаємозв'язок психолого-педагогічних, теоретичних і практичних знань та умінь, гнучкість у визначенні педагогічних цілей, створення інформаційного середовища як простору постійного професійного зростання» [7, с. 551]. Творча самостійність виступає одним із принципів самоосвітньої діяльності студента вищого закладу мистецького спрямування.

Знана вчена Падалка Г. М. наголошує, що серед провідних компонентів навчально-творчої діяльності можна виокремити уяву, емоційне переживання, логічне мислення та інтуїтивне осягнення змісту художніх образів. Вона вважає, що викладачам музичного мистецтва необхідно шукати опосередковані методи, які б активізували творчу енергію учнів для того, щоб вони безбоязненно створювали щось нове або по-своєму вирішували поставлене перед ними творче завдання. Важливою умовою успішного творчого процесу є впевненість у власних силах, тому що боязнь невдачі може «притушити» творчу ініціативу та сковати уяву особистості [16].

Ми погоджуємось з думкою науковиці Ліпської С. Л., яка підкреслює важливість якісного педагогічного керівництва процесом виховання творчої самостійності учнів. Дослідниця пропонує його розглядати за такими етапами:

- здійснення педагогічної діагностики рівнів самостійності учнів, для того щоб визначити, які навички вже у них сформовані, а які ще потребують формування;

- сприяння активізації інтересу до музичного мистецтва, посилення мотиваційних прагнень для досягнення найкращого результату в процесі виконавської діяльності;

- забезпечення поступового переходу від репродуктивної праці до творчо-самостійної, створення сприятливих умов для самовираження учнів;

- врахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів під час визначення змісту навчального матеріалу для проведення аудиторних занять і з'ясування обсягу самостійної роботи;

- підтримка найменших спроб учнів для самостійної діяльності й висвітлення власних суджень, роздумів, забезпечення активізації їх внутрішніх ресурсів;

- спрямування діяльності на набуття навичок раціональної організації домашньої роботи, виховання в учнів здатності працювати систематично, націлено на результат;

- удосконалення структури уроку, відмова вчителя від нераціонального розтрачання аудиторного часу, систематичне застосування в освітній діяльності різних видів самостійної праці, здійснення якісної перевірки знань учнів [11, с. 154].

Педагог мистецьких дисциплін у вищій школі також мотиватор, лектор, викладач-практик, помічник, друг, психолог, оцінювач досягнень здобувачів освіти. Він має бути координатором розвитку особистості студента, тобто створити такі сприятливі психолого-педагогічні умови, щоб вихованець наблизився до нього, сповнився повагою та любов'ю.

Професійно орієнтована навчальна дисципліна «Спеціальний музичний інструмент» посідає головне місце в структурі підготовки майбутніх викладачів фортепіано на освітньо-професійній програмі «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», галузі знань 02 «Культура і мистецтво», яка реалізується на факультеті педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Дана дисципліна націлена на формування фахових компетентностей, серед яких:

- здатність демонструвати високий рівень виконавської майстерності;

- здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності;

— здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу;

— здатність креативно підходити до розв'язання завдань у сфері професійної діяльності тощо.

У процесі вивчення дисципліни зі спеціального музичного інструмента у здобувачів формулюються наступні програмні результати:

— демонстрація артистизму, виконавської культури, технічної майстерності володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності;

— спроможність аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту;

— уміння відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію;

— використання на професійному рівні методів та прийомів викладання гри на інструменті тощо [9].

Основна мета занять зі спеціального музичного інструмента — це розвиток індивідуально-виконавських здібностей студентів, створення необхідних умов для їх реалізації. Індивідуальна форма роботи на аудиторних заняттях надає широкі можливості щодо спільної інтерактивної освітньої діяльності викладача і студента, що якнайкраще сприяє повному врахуванню індивідуальних особливостей розвитку кожного здобувача. О. Олексюк підкреслює, що «включення до навчального процесу елементів практичного оволодіння окремими прийомами майбутньої професійної діяльності органічно пов'язується із стимулюванням творчої самореалізації студентів у реальній соціокультурній діяльності» [15, с. 709].

Викладач зі спеціального музичного інструмента має навчити здобувачів не тільки накопичувати нові знання з музичного мистецтва, не тільки удосконалювати виконавські вміння та навички під час вивчення навчального програмного матеріалу, а й творчо мислити та діяти в процесі освітньої діяльності. На заняттях має бути створена така атмосфера підтримки та заохочення,

щоб у студентів було бажання саморозвиватися і самовдосконалювати свою інструментально-виконавську майстерність, що стимулюватиме позитивну мотивацію навчання, розвиватиме творчі здібності здобувача, покращуватиме якість виконання художніх творів, сприятиме підвищенню самооцінки студента.

Обмаль аудиторних годин на вивчення дисципліни зі спеціального музичного інструмента вимагає від викладача фортепіано ретельної організації самостійної роботи студентів та систематичного надання їм домашніх завдань, що буде тримати їх постійно «в тонусі» та сприятиме поглибленому вивченню дисципліни з фаху. Виконавська діяльність з основного музичного інструмента вимагає від здобувачів професійної усталеності, яка проявляється у наявності вольових якостей (витримки, рішучості, організованості), відсутності емоційної напруженості, умінні регулювати власні психічні стани, відсутності страху перед аудиторією, тому треба цілеспрямовано працювати над виробленням навичок самостійної роботи студентів, щоб «зняти» вищевикладені небажані стани перед виходом на сцену.

На думку В. Бриліної та Л. Ставинської, майбутній фахівець з музичного мистецтва має вміти визначати головну мету виконання творчого завдання. Дослідниці виділили такі види діяльності в залежності від навчальних цілей у самостійній роботі: *підготовчий* (початковий період навчання, розучування); *тренувальний* (закріплення виконавських умінь в процесі гри програмного матеріалу); *контрольний* (рівень сформованості навичок, самостійне вивчення творів) [1, с. 37].

Висновки. Отже, виходячи з вищевикладеного можна констатувати важливість обґрунтованої проблематики, увага до організованої самостійної діяльності студентів під керівництвом викладачів має стати потужним фактором саморозвитку кожної особистості, яка здобуває освіту у вищому закладі мистецького спрямування. Набуті навички самостійної роботи під час творення мистецтва стануть в подальшому запорукою життєвого успіху кожного студента, допоможуть йому вирішувати різної складності проблеми та творчо підходити до будь-якої справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бриліна В., Ставинська Л. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. посіб. для викл. та студ. вищ. пед. і мист. закл. Вінниця : Нова Книга, 2013. 96 с.
2. Брода М. Виховання самостійності особистості: історія, теорія і практика. Дрогобич : Ред.-видавн. відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2006. 120 с.
3. Буряк В. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 49–52.
4. Гаркуша Л. І. Виховання самостійності майбутнього вчителя музики у класі фортепіано. *Arg musicae: музично-освітологічний дискурс : зб. наук. пр.* Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2014 р. № 1. С. 78–82.

5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
6. Гулей О. Несамостійність дорослої людини як вигідний вибір. URL: <https://tinyurl.com/8kjwumwk> (дата звернення: 22.07.2024).
7. Дубровіна І. В. Самоосвітня діяльність учителів музичного мистецтва у системі післядипломної освіти: практичний аспект. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття : матер. II Міжн. наук.-практ. конф., 14–15 квіт. 2016 р. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 549–555.
8. Журавльова Н. Самостійна робота як одна з основних умов професійної підготовки майбутніх вчителів музики. *Молодь і ринок* : наук.-пед. журн. Дрогобич : Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. 2014. № 4. С. 100–104.
9. Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. URL: <http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/bakalavr/osvitni-prohramy>
10. Лі Лань. Теоретичні аспекти розвитку самостійності учнів у процесі фортепіанного навчання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. Вип. 19 (24). Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2015 р. С. 114–119.
11. Ліпська С. Л. Педагогічні умови виховання творчої самостійності учнів у процесі музично-виконавської підготовки. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. Матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 22–24 квітня 2009 р. до 175-річчя Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Вип. 8 (13). Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2009 р. С. 150–155.
12. Лі Сіюнь. Професійна значущість самостійності як особистісної якості учня-піаніста. Мистецька освіта в Україні : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. Вип. 15 (20). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2013. С. 169–173.
13. Мергут О. Мистецтво педагогіки. Творчість як педагогічна категорія. *Науково-методичний вісник «Професійна освіта»*. № 1–2 (38–39). Київ, 2012. С. 187–194.
14. Мережко Ю. В., Киченко Т. О. Формування навичок самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2019 р. Вип. 26. С. 75–82.
15. Олексюк О. М. Форми і методи організації музично-педагогічного процесу у вищій школі. Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ, 2012. 979 с.
16. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
17. Ростовська І. О. Методичні основи формування творчої самостійності у класі фортепіано. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 17 (218)/ Ч. II, 2011. С. 139–144. URL: <https://tinyurl.com/4ce565pj> (дата звернення 24 липня 2024 р.).
18. Свириденко С. О. Педагогічні технології виховання самостійності учня. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання. Київ, 2010. Вип. I (14). С. 460–469.
19. Солдатенко М. М. Самоосвітня діяльність як засіб професійного становлення та саморозвитку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. 2021. Миколаїв. Т. 1. Вип. 36. С. 39–42. URL: <https://tinyurl.com/4sxtkt24> (дата звернення 24 липня 2024 р.).
20. Шапар В. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
21. Шаров С. В. Поняття самостійної роботи та її ознаки. Мелітопольський державний педагогічний університет. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-02/08ssvaia.pdf> (дата звернення: 23.07.2024).

Pavlenko Oleksii

FORMING FUTURE PIANO TEACHERS' INDEPENDENT WORK SKILLS IN THE LESSONS IN SPECIAL MUSICAL INSTRUMENT

The article deals with the issue of forming the skills of independent work of future piano teachers in the lessons in special musical instrument. The author has conducted a theoretical analysis of scientific sources on this issue, and defined the purpose of the article. The paper reveals the essence of such concepts

as "independence", "independent work", "independent work of a student". For a full disclosure of the above concepts, the author refers to the works of foreign and national psychologists and educators (V. Buriak, C. Jung, B. Esipov, S. Svyrydenko, Li Xiyun and others). In the work, the author specifies such scientific definitions as "self-education" and "self-development", defines their essence and content. The article outlines the concept of "creative independence" (I. Dubrovina). The author shares the opinion of the modern researcher S. Lipska on the importance of high-quality pedagogical guidance in the process of educating students' creative independence and highlights the stages of education of students' creative independence proposed by her.

In order to better understand the content of the discipline "Special Musical Instrument", the article focuses on the professional competencies and programmatic learning outcomes of the educational and professional programme "Musical Art" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 025 "Musical Art", field of knowledge 02 "Culture and Art", which is implemented at the Faculty of Pedagogy, Psychology, Social Work and Arts at Nizhyn Mykola Gogol State University.

The purpose of special musical instrument classes and the importance of pedagogical support of a piano teacher during classroom work with students in higher education are outlined. Methodical advice on the formation of independent work skills of future piano teachers in the special musical instrument classes in higher artistic institutions is given. At the end of the article, the author concludes that constant attention to the organised independent work of students under the guidance of teachers should become a powerful factor in the self-development of each person who receives education in a higher institution of art. The acquired skills of independent work during the creation of art will become the key to the life success of each student in the future, will help him or her to solve problems of varying complexity and to be creative in any business.

Keywords: independent work, self-education, self-development, skills, special musical instrument classes, future piano teachers, higher education institutions of arts.

REFERENCES

1. Brylina, V. & Stavinska, L. (2013). *Vokalna profesiina pidhotovka vchytelia muzyky [Professional Vocal Training of a Music Teacher]*. Methodological guide for teachers and students of higher pedagogical and arts institutions, Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
2. Broda, M. (2006). *Vykhovannia samostiinosti osobystosti: istoriia, teoriia i praktyka [Education of Personality Independence: History, theory and practice]*. Drohobych: Publishing Department at Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University [in Ukrainian].
3. Buriak, V. (2001). Samostiina robota yak vyd navchalnoi diialnosti shkoliara [Independent Work as the Way of Educational Activity of a Schoolchild]. *Ridna shkola*, 9, 49–52 [in Ukrainian].
4. Harkusha, L. I. (2014). Vykhovannia samostiinosti maibutnioho vchytelia muzyky u klasi fortepiano [Education of Independence of the Future Music Teacher in the Piano Class. *Ars musicae: muzychno-osvitolohichni dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*, 1, Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University, 78–82 [in Ukrainian].
5. Honcharenko, S. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Hulei, O. Nesamostiinist dorosloi liudyny yak vyhidnyi vybir [The Lack of Independence of an Adult as a Profitable Choice]. [in Ukrainian].
<https://tinyurl.com/8kjjwumwk>
7. Dubrovina, I. V. (2016). Samoosvitnia diialnist uchyteliv muzychnoho mystetstva u systemi pisliadiplomnoi osvity: praktychnyi aspekt [Self-Educational Activities of Music Teachers in the Post-Graduate Educational System: practical aspect]. *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky XXI stolittia: mater. II Mizhn. nauk.-prakt. konf.*, (pp. 549–555), Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University [in Ukrainian].
8. Zhuravliova, N. (2014). Samostiina robota yak odna z osnovnykh umov profesiinnoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv muzyky [Independent Work as One of the Main Conditions of Professional Training of Future Music Teachers]. *Molod i rynok: nauk.-ped. zhurn*. Drohobych: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 4, 100–104 [in Ukrainian].
9. Osvitno-profesiina prohrama «Muzychne mystetstvo» pershoho (bakalavrskoho) rinvnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 025 «Muzychne mystetstvo» haluzi znan 02 «Kultura i mystetstvo» [Educational and Professional Program "Musical Art" of the first (bachelor's) level of higher education in specialty 025 "Musical Art" field of knowledge 02 "Culture and Art"]. Nizhyn Mykola Gogol State University [in Ukrainian].
<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/bakalavr/osvitni-prohramy>

10. Li, Lan (2015). Theoretical Aspects of the Development of Students' Independence in the Process of Piano Training. *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University, Series 14, Theory and Methodology of Arts Education*, (Vols. 19 (24), (pp. 114–119). Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
11. Lipska, S. L. (2009). Pedahohichni umovy vykhovannia tvorchoi samostiinosti uchniv u protsesi muzychno-vykonavskoi pidhotovky [Pedagogical Conditions for Fostering Creative Independence of Students in the Process of Musical and Performing Training]. *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University, Series 14, Theory and Methodology of Arts Education, Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentii «Humanistychni oriientyry mystetskoï osvity», do 175-richchia Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*, 8(13), (pp. 150–155), Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
12. Li, Siiun (2013). Profesiina znachushchist samostiinosti yak osobystisnoi yakosti uchnia-pianista [The professional significance of independence as a personal quality of a student-pianist]. *Mystetska osvita v Ukraini: problemy teorii i praktyky: zbirnyk naukovykh prats*, Vols. 15(20), (pp. 169–173), Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
13. Merhut, O. (2012). Mystetstvo pedahohiky. Tvorchist yak pedahohichna katehoriia [The Art of Pedagogy. Creativity as a Pedagogical Category]. *Naukovo-metodychnyi visnyk «Profesiina osvita», 1–2* (38–39), (pp. 187–194), Kyiv [in Ukrainian].
14. Merezhko, Yu. V., & Kychenko, T. O. (2019). Formuvannia navychok samostiinoi roboty maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva na zaniattiakh z postanovky holosu [Formation of independent work skills of future music teachers in classes on voice production]. *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University, Series 14, Theory and Methodology of Arts Education*, (Vol. 26, (pp. 75–82). Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian].
15. Oleksiuk, O. M. (2012). Formy i metody orhanizatsii muzychno-pedahohichnoho protsesu u vyshchii shkoli [Forms and Methods of Organizing the Music-Pedagogical Process in Higher Education]. *Suchasni stratehii universytetskoi osvity: yakisnyi vymir: mater. Mizhnarod. nauk.-prakt. konf.* Kyiv [in Ukrainian].
16. Padalka, H. M. (2008). Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Art Pedagogy (Theory and teaching methods of art disciplines)]. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
17. Rostovska, I. O. (2011). Metodychni osnovy formuvannia tvorchoi samostiinosti u klasi fortepiano [Methodical Foundations of the Formation of Creative Independence in the Piano Class]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 17(218), II, 139–144 [in Ukrainian].
<https://tinyurl.com/4ce565pj>
18. Svyrydenko, S. O. (2010). Pedahohichni tekhnolohii vykhovannia samostiinosti uchnia [Pedagogical Technologies for Education of Student Independence]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. naukovykh prats*, 1(14), Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, (pp. 460–469), Kyiv [in Ukrainian].
19. Soldatenko, M. M. (2021). Samoosviitna diialnist yak zasib profesiinoho stanovlennia ta samorozvytku [Self-Education as a Means of Professional Formation and Self-Development]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriia : Pedahohichni nauky*, (pp. 39–42), Mykolaiv, 1, (Vols. 36) [in Ukrainian].
<https://tinyurl.com/4sxtkt24>
20. Shapar, V. (2004). Psykholohichni tlumachnyi slovnyk [Psychological Explanatory Dictionary]. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
21. Sharov, S. V. (2008). Poniattia samostiinoi roboty ta yii oznaky [The Concept of Independent Work and Its Features]. Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University [in Ukrainian].
<https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-02/08ssvaia.pdf>